RUS TILI MASHG‘ULOTLARI JARAYONIDA O‘QUVCHILARNING IJTIMOIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Ergashov Mamurjon Mo‘minjonovich
Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada rus tili mashg‘ulotlari jarayonida o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishning pedagogik asoslari, zamonaviy metod va texnologiyalari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Ta’lim jarayonida kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar hamda hamkorlikka asoslangan pedagogik texnologiyalarning o‘quvchilar ijtimoiy faolligini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida rus tili mashg‘ulotlarida qo‘llaniladigan innovatsion metodlarning samaradorligi aniqlanib, o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, mustaqil fikrlashi va jamoada ishlash ko‘nikmalariga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar hamda metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *ijtimoiy faollik, rus tili mashg‘ulotlari, kommunikativ kompetensiya, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv, hamkorlikda o‘qitish, kommunikativ muhit, o‘quvchi faoliyati, ta’lim samaradorligi.*

Аннотация: *В данной статье научно проанализированы педагогические основы, современные методы и технологии развития социальной активности учащихся в процессе занятий по русскому языку. Освещается значение коммуникативного подхода, интерактивных методов и педагогических технологий, основанных на сотрудничестве, в формировании социальной активности учащихся в образовательном процессе. В ходе исследования была определена эффективность инновационных методов, применяемых на занятиях по русскому языку, а также проанализировано их влияние на развитие*

коммуникативной компетенции, самостоятельного мышления и навыков работы в коллективе у учащихся. Кроме того, в статье разработаны педагогические условия и методические рекомендации, способствующие развитию социальной активности учащихся.

Ключевые слова: *социальная активность, занятия по русскому языку, коммуникативная компетенция, интерактивные методы, педагогические технологии, компетентностный подход, обучение в сотрудничестве, коммуникативная среда, деятельность учащихся, эффективность образования.*

Abstract: *This article scientifically analyzes the pedagogical foundations, modern methods, and technologies for developing students' social activity in the process of Russian language classes. The study highlights the importance of the communicative approach, interactive methods, and collaborative pedagogical technologies in shaping students' social activity within the educational process. During the research, the effectiveness of innovative methods used in Russian language lessons was identified, and their impact on students' communicative competence, independent thinking, and teamwork skills was analyzed. In addition, the article develops pedagogical conditions and methodological recommendations aimed at enhancing students' social activity.*

Keywords: *social activity, Russian language classes, communicative competence, interactive methods, pedagogical technologies, competence-based approach, collaborative learning, communicative environment, student activity, educational effectiveness.*

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini oshirish, balki ularning shaxsiy sifatlari, ijtimoiy faolligi va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishni ham talab etmoqda. Zamonaviy jamiyatda insonning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uning muloqot qila olish qobiliyati, jamoada ishlash malakasi va ijtimoiy moslashuvchanligiga bog'liqdir.

Shu sababli umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini shakllantirish pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda.

Rus tilini o‘qitish jarayoni o‘quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi. Til o‘rganish jarayonida o‘quvchilar turli kommunikativ vaziyatlarda ishtirok etadi, fikr almashadi, bahs-munozara olib boradi va jamoa bilan hamkorlik qilish ko‘nikmalarini egallaydi. Ayniqsa, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi hamda ularda ijtimoiy munosabatlarga kirishish tajribasini shakllantiradi.

Hozirgi davrda an’anaviy ta’lim usullari o‘quvchilarni faol subyekt sifatida shakllantirish uchun yetarli emasligi kuzatilmoqda. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar esa o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yib, uning mustaqil fikrlashi, tashabbuskorligi va kommunikativ faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, rus tili mashg‘ulotlari jarayonida o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish usullarini ilmiy jihatdan tadqiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning sharhi. Ijtimoiy kompetentlik va ijtimoiy faollik masalalari pedagogika, psixologiya va metodika fanlarida ko‘plab tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv nazariyasini ishlab chiqqan A.V. Xutorskoy ta’lim jarayonida shaxsning ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirish zarurligini ta’kidlaydi. Olimning fikricha, o‘quvchi faqat bilimlarni egallashi emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llay olishi ham muhim hisoblanadi.

I.A. Zimnyaya kommunikativ kompetensiyani shaxsning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi uchun asosiy omillardan biri sifatida talqin qiladi. Uning tadqiqotlarida til o‘rganish jarayonida kommunikativ faoliyatni tashkil etish orqali o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish mumkinligi ilmiy asoslangan. E.S. Polat esa interfaol

metodlar va hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarining o‘quvchilar faolligini oshirishdagi ahamiyatini tahlil qilgan.

V.V. Serikov shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasida o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Uning fikricha, ta’lim jarayoni o‘quvchini mustaqil fikrlashga va faol muloqotga undashi lozim. Mahalliy olimlardan N.N. Azizxo‘jayeva, B.X. Xodjayev va N.A. Muslimovlarning ilmiy ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘quvchilarni ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirish masalalari yoritilgan.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, rus tili mashg‘ulotlarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi bilan bir qatorda ularning ijtimoiy faolligini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda aynan rus tili mashg‘ulotlari jarayonida ijtimoiy faollikni shakllantirish metodikasining ayrim jihatlari yetarlicha o‘rganilmaganligi kuzatiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatish, suhbat, anketa, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, kommunikativ va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar tashkil etdi. Tadqiqot davomida rus tili mashg‘ulotlarida interfaol metodlardan foydalanishning o‘quvchilar ijtimoiy faolligiga ta’siri o‘rganildi.

Tajriba-sinov ishlari umumta’lim maktablarining yuqori sinf o‘quvchilari ishtirokida tashkil etildi. Dars jarayonida “Aqliy hujum”, “Debat”, “Rol o‘ynash”, “Case-study”, “Klaster” kabi interfaol metodlardan foydalanildi. O‘quvchilarning kommunikativ faolligi, mustaqil fikr bildirishi, jamoada ishlash ko‘nikmalari va tashabbuskorligi asosiy mezon sifatida belgilandi.

Tadqiqot davomida o‘quvchilarning darsdagi ishtiroki muntazam kuzatildi hamda ularning kommunikativ faoliyati tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida interfaol metodlarning o‘quvchilar ijtimoiy faolligiga ta’siri aniqlashtirildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot natijalari rus tili mashg‘ulotlarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini sezilarli darajada oshirishini ko‘rsatdi. Darslarda hamkorlikka asoslangan topshiriqlarning qo‘llanilishi o‘quvchilarning o‘zaro muloqotini kuchaytirdi hamda ularning jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirdi.

“Rol o‘ynash” metodidan foydalanilgan mashg‘ulotlarda o‘quvchilar turli ijtimoiy vaziyatlarni modellashtirish orqali erkin muloqot qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini namoyon etdilar. “Debat” texnologiyasi esa o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, nutq madaniyati va kommunikativ faolligini rivojlantirishga xizmat qildi. “Case-study” metodida esa o‘quvchilar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish orqali jamoaviy fikrlash va hamkorlikda qaror qabul qilish tajribasini egalladilar.

Tahlillar natijasida an’anaviy darslarga nisbatan interfaol mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning faollik darajasi yuqori bo‘lishi aniqlandi. O‘quvchilar darslarda erkin fikr bildirishga intildi, savol-javoblarda faol qatnashdi hamda guruh ishlari jarayonida tashabbuskorlik ko‘rsatdi. Shu bilan birga, interfaol metodlar o‘quvchilarning psixologik erkinligini ta’minlashga ham yordam berdi.

Rus tili mashg‘ulotlari davomida qulay kommunikativ muhit yaratish o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qildi. O‘qituvchining demokratik uslubda ishlashi, o‘quvchilarning fikriga hurmat bilan yondashishi va rag‘batlantirish tizimidan foydalanishi dars samaradorligini oshirdi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlardan muntazam foydalanish o‘quvchilarning nafaqat til ko‘nikmalarini, balki ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, jamoada ishlash, muloqot qilish, tinglash va o‘z fikrini asoslab berish ko‘nikmalari sezilarli darajada shakllanadi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari asosida rus tili mashg‘ulotlari o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun muhim pedagogik vosita

ekanligi aniqlandi. Interfaol va kommunikativ metodlardan foydalanish o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, mustaqil fikrlash va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Rus tili mashg‘ulotlarida kommunikativ yondashuvni qo‘llash o‘quvchilarning ijtimoiylashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Darslarda hamkorlikka asoslangan topshiriqlarning tashkil etilishi o‘quvchilarning tashabbuskorligi va ijtimoiy mas’uliyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, interfaol metodlardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot asosida rus tili mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish uchun interfaol metodlardan keng foydalanish, kommunikativ topshiriqlar ulushini oshirish va o‘qituvchilarning innovatsion texnologiyalar bo‘yicha metodik tayyorgarligini kuchaytirish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2016.
2. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
3. Zimnyaya I.A. Klyuchevыe kompetensii kak rezultat sovremennogo obrazovaniya. – Moskva: Issledovatelskiy sentr, 2004.
4. Xutorskoy A.V. Kompetentnostnыy podxod v obuchenii. – Moskva: Eydos, 2013.
5. Polat E.S. Novыe pedagogicheskie i informatsionnыe texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva: Akademiya, 2010.
6. Serikov V.V. Lichnostno-oriyentirovannoe obrazovanie. – Volgograd: Peremena, 1999.
7. Nishonaliyev U.N. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

8. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2015.

9. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: TDPU, 2018.